

„NARODNA STARINA“ KAO GLASILO MUZEJA GRADA ZAGREBA

Preuzimajući »Narodna Starina« i dužnost organa Muzeja Grada Zagreba nastavlja ona zapravo dosadašnjim svojim radom i smjerom, onako, kako je to započela u 1. svesku prvim člankom Josipa Matasovića: »Stari i starinarski Zagreb«. Pa tako se u »Narodnoj Starini« i dalje redom svi pozvanici sastavili u kolo, da se u desetom najsjanije opremljenom svesku sav rad posveti isključivo Zagrebu. Zato i ne treba nikakovog posebnoga programa postavljati, jer je tragika svih tih oštro odsječenih programa, da se ili djelomično ili nikako ne mogu izvesti. Ovdje se podaju tek glavne smjernice za dalji rad.

Muzejske publikacije obuhvatać će i dalje sve, što se tiče Zagreba i okoline, pa i podalje, jer je Zagreb ne samo tijesno omeđeni pojam već žarište, koje svoje trake daleko pušta, a opet snagom i izdaleka prima. U daljim člancima iznositi će se sve, što se tiče samooga grada, njegova građevnoga razvitka od postanja, pa sve do današnjega dana, da se ispune, koliko to vrela dopuštaju, one velike praznine, koje do danas nisu osvijetljene. A napose treba razvoj pratiti baš u doba sadašnjice, kad se događaju tako osudne promjene, kako ih prije nije nikada bivalo, kad se i forma grada prema zahtjevima novoga vremena s temelja mijenja. I čini se, da smo tu tek na početku razvoja. Ta je pažnja toga radi osobito potrebna, što sada Zagreb dobiva naglo i novo pučanstvo, tako da broj starosjedilaca pomalo iščezava pred novim žiteljima, kojima je dakako i sam grad i njegov razvitak tuđ, pa mu oni podavaju ne rijetko nove pravce u razvoju. Stoga će se baš na to pripaziti, da se iznesu članci, u kojima će se veze staroga s novim Zagrebom barem literarno fiksirati.

Tu možemo pokazati jasnije zadatke našega gradskoga muzeja. Dok je naš Gornji Grad dobio u glavnom jasnu konturu, koja se ne će i ne može baš lagano i svojevoljno mijenjati, treba tu ma i najmanju sitnicu fiksirati, gotovo kuću za kućom u slici i crtežu zahvatiti, njen historijat, njeno stanovništvo u kratkim bilješkama ocrtati, kako bi se stvorio siguran materijal za dalja ispitivanja unatrag. Na žalost se tu zadnjih dvadeset, trideset godina slabo o tom vodilo računa, a dakako u prijašnja vremena još manje, pa već danas ne znamo za mnogi interesantan detalj, koji bi i te

kako mnogo drugih pitanja osvijetlio. Navest ću samo nekoliko primjera. Ne znamo, kako su zapravo izgledala Mesnička vrata, jer sačuvani crteži nedostaju nikako, ne znamo ni za Nova vrata (Sjeverna vrata) kod Vrazova šetališta, koja su tamo 1838. porušena. Postojao je nacrt kule na zapadnoj strani Strosmajerove promenade, zapravo četiri nacrt — danas su iščeznula za uvijek, a snimljena su g. 1854. Kako je izgledala stara županijska kuća — kasnija hrvatska sabornica — prije pregradnje u četrdesetim godinama — nitko ne zna, a koncem prošloga stoljeća izvedena restauracija župnoga stana sv. Marka izmijenila je posve lice ne samo te zgrade već donekle i cijeloga trga. To se zbivalo »prije«, a niti kasnije nije bilo bolje. Eto sa našeg najljepšeg starog Jurjevskog groblja tek sa par kamenova i posve nedostatan broj snimaka sačuvao, a groblje je razvaljeno g. 1907.! Pa i najnovije doba: trebalo je svakako učiniti barem model Dolca, koji je kao osebnina cjelina prikazivao komadić staroga i starijega Zagreba, a to se na žalost nije učinilo, pa sad više nitko ne može taj model usprkos dosta dobrih snimaka učiniti. A tu bi bio model i te kako potreban, jer se danas tu sve tako izmijenilo, a još će se i dalje mijenjati, da buduće generacije neće ni slutiti moći, što je tu zapravo stajalo. Pa sve to usprkos brojnih fotografija. Nečujno se i tiho izmijenila nekadašnja Lovčka ulica, sada donji dio Mesničke tako, da i tu nitko ne zna za prijašnje lice toga dijela grada. Pa tako je i drugdje, n. pr. na Kaptolu. Starih se Bakačevih vrata još dana starci sjećaju, ali svi opisi i slike posvema ne dostaju. Ni sa sjevernim kaptolskim vratima nije bolje. Tu bi stari i novi Zagrepčani učinili i te kako dobro djelo, kad bi više pripazili na stare snimke i crteže, koji jamačno postoje, pa ih poklonili ili za upotrebu odstupili muzeju. Lijep primjer podao je nedavno g. Shauff, koji je u nekom bečkom antikvarijatu otkrio zanimljivu i dragocjenu snimku Vlačke ulice iz god. 1866. pa ju poklonio muzeju. Jer to su sve dokumenti, barem tako važni kao pisane isprave, često i važniji. Zagreb i Zagrepčani nemaju baš uvijek čežnje za čuvanjem svojih spomenika, lako povjeruju kojekakim nametljivim tobožnjim autorite-

tima, pa eto doživjeli smo, da je ama baš netragom nestalo Marijinog kipa s Markova trga, nestalo obeliska u Vlaškoj ulici, koji su i te kako »urbanistički« (to je najnoviji izraz kod onih »modernih«, koji zapravo ni ne vjeruju, da to doista ima nešto značiti) označivali i karakterizirali trgove, na kojima su stajali. A o onoj ludoriji s rušenjem Bakačeve kule ne trebam ni govoriti, već samo ističem, da je tek pred par tjedana u jednom od naših najboljih listova iznešena ozbiljno tvrdnja, da se naša katedrala morala »modernizirati« za novi moderni grad, jer da je stara pristojala tek starom Zagrebu.

Zaista začudno shvatanje u doba, kad se posvuda traži samo ono, što je pravo, u doba, kad imitacije baš ništa ne vrijede. Kao da bi netko kazao, da mora ispravu recimo trinajstoga stoljeća uništiti kad ju je prepisao pismom sadašnjosti, da za tu sadašnjicu dobije vrijednost!

Nu to je tek jedan maleni dio rada, koji se mora obaviti. Ne može se samo paziti na okvir, u kojem je Zagreb živio i radio, već se mora još više pomisljati na ljude, koji su tu djelovali i njihov rad objasniti. Dnevna literatura čini to dakako također, ali to su većinom radovi, stvoreni u osobitom času, pa određeni za dan dva, dok se sve opet predade zaboravi. I za tren sve je to zako-

pano u teško pristupne knjižnice, pa je za većinu ljudi gotovo sve izgubljeno, zapano! A tako se onda pomalo gubi svaki kontinuitet. Pa kao što Muzej Grada Zagreba hoće da pribere sve, što se odnosi i na sam taj zanimljivi grad i sačuva barem u sitnicama uspomene na važne i vrijedne ljude, koji su tu boravili i radili, tako će se i u publikacijama Muzeja Grada Zagreba cvrtati i na jedne i na druge, da se jednom dobije ispravna slika i sadašnjosti i prošlosti. Jedno bez drugoga ne da se i onako pravo razumjeti. A mi, živeći na golemom lomu vremena, moramo napose pripaziti, da se spojka između prošlosti i sadašnjosti ne pretrgne: prošlost ne će sadašnjici smetati, ali će joj uz to biti putokazom, da se ne dogode onakova lutanja, kako smo ih svi proživjeli u skorim danima. Zablude prošlih decenija ne smiju se opetovati.

I stari i novi Zagrepčani ne smiju nikada svoj grad smatrati tek slučajnim boravištem, već ga zavoliti i njegovati, osjećajući kao osobit dar, da im je suđeno u našem najrazvijenijem gradu živjeti. A radom zanj i za njegove institucije odužiti će se tom gradu, da on i nadalje uzmožne biti žarište i privlačna točka za sve, koji žele, da se približe istinskoj kulturi i civilizaciji.

Gjuro Szabó.

Dr. JOSIP BRUNŠMID

Dana 31. listopada 1929. sahranjen je Dr. Josip Brunšmid na Mirogoju, na groblju u Zagrebu. Malen je tek krug radenika njegove generacije došao, da mu iskaže posljednju počast, većina je već davno prije njega pošla putem u vječnost, pa i od njegovih učenika i sljedbenika nestalo je velikoga broja. Nije došlo ni mnogo publike: šta zna ona, živeći u teško razmrskano doba za ogromni, tihi rad velikoga učenjaka, kad je razdiru sitne brige dana, i ništa više.

Bit će presudno za sav rad Brunšmidov (tako se to ime pisalo od generacija), da se je rodio u Vinkovcima, starim Cibalama (10. veljače 1858), od roditelja u povoljnim prilikama. U rodnom su ga mjestu okruživali ostaci goleme rimske prošlosti, koji su ga magičkom silom privlačile na istraživanje. Već 1879. osvane njegov prvi rad: »Die Antiken von Cibalis« u »Arch. epigraph. Mitteilungen«, a što je dalje kroz ravno pedeset godina radio i uradio, puni cijelu ovelu knjižnicu! A to su sve od reda djela, koja pokazuju golemu spremu, veliku memoriju i jedinstvenu marljivost. A nije manji i onaj Brunšmidov rad, koji se ne može u knjige turnuti: bio je izvrstan učitelj, koji je

i u dnevnom saobraćaju podavao rado svake kome od svojega golemoga znanja i voljne ljude učio solidnom radu. Kad su došli dani starosti, pregnuo je Brunšmid još grčevitije uza svoj rad, napuštajući sve drugo; sudbina pravoga istraživača, koji nakon obavljena golema posla vidi, da je još uvijek na početku rada, da još nije mnogo toga kazao, što ima da kaže. Pa je doista njegov posljednji rad ostao nedovršen... Brunšmid je bio dobar čovjek, svijestan vrijednosti svoga rada, a bez taštine i bez svakoga trunka štreberstva. Njegova se prava otmjenost iskonski pokazivala najbolje u pravičnom ocjenjivanju rada drugih radenika, kolikogod je umio.

Za ocjenu i prikaz njegovih radova trebat će vremena i truda, jer će i taj prikaz morati biti oveća knjiga. Uz svoju učiteljsku službu prolazio je kroz gotovo četrdeset godina svima krajevima naše zemlje, proučavajući spomenike sviju vremena, ispitivajući ih oštrim okom pravoga naučenjaka, koji zapravo ne pozna razdoblja vremenska kao jedinice, već mu se sve slijevaju sa sadašnjošću u jednu cjelovitost. Zato i jest mogao govoriti jednako suvereno o predme-